

УДК 811.161.2(088.2)+811.162.1

Павло Левчук,

Ягеллонський Університет, м. Краків, Польща

ЧОМУ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ ЯК ІНОЗЕМНІЙ ПОТРІБНА СЕРТИФІКАЦІЙНА ПРОГРАМА. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ З ПОЛЬСЬКОЮ МОВОЮ ЯК ІНОЗЕМНОЮ

У статті висвітлюється історія створення та впровадження сертифікування польської мови як іноземної починаючи від 80-тих років XX століття до сьогодні, описана історія створення Краківської школи порівняльної дидактики іноземних мов, котру очолив Владислав Мьодунка, найважливіші дослідження над впровадженням програм навчання. а також змінами у поглядах на викладання польської мови як іноземної після впровадження сертифікаційної програми на державному рівні.

Ключові слова: українська мова як іноземна, польська мова як іноземна, порівняльна дидактика іноземних мов.

WHY UKRAINIAN LANGUAGE AS A FOREIGN NEEDS A CERTIFICATION PROGRAM. COMPARATIVE ANALYSIS WITH POLISH LANGUAGE AS FOREIGN

Currently, in Ukraine the interest to the creation of a system of certification of the Ukrainian as a foreign language is growing. Ukrainian linguists pay special attention to the Polish system due to the proximity of the genetic similarities of the language and Polish presence in the European Union. This article aims to present the history of the Cracow school of comparative glottodidactics founded by prof. Władysław Miodunka. Cracow school presents a mixed model, where apart of Polish teachers, to create a certification system, also neofilologists, who know the Polish language and two foreign languages, will join. This model can be modified in the future and used to create a certification system in Ukraine. Another important issue is to conduct research on bilingualism and linguistic studies, which will be used to create a language proficiency test for foreigner. The conclusion of this part is to present contemporary interests and researches of Department of Polish Language. In conclusion, the author suggests the need for a certification of the Ukrainian language as a foreign language, which can solve the internal problems of language policy.

Key words: Ukrainian as a foreign language, Polish as a foreign language, comparative didactics of foreign languages.

ЗАЧЕМ УКРАИНСКОМУ ЯЗЫКУ КАК ИНОСТРАННОМУ НУЖНА СЕРТИФИКАЦИОННАЯ ПРОГРАММА. СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ С ПОЛЬСКИМ ЯЗЫКОМ КАК ИНОСТРАННЫМ

В данной статье освещается история создания и внедрения сертификации польского языка как иностранного начиная от 80-х годов XX века до наших дней, описана история создания Краковской школы сравнительной дидактики иностранных языков, которую возглавил Владислав Мьодунка, важнейшие исследования над внедрением программ обучения. а также изменениями во взглядах на преподавание польского языка как иностранного после внедрения сертификационной программы на государственном уровне.

Ключевые слова: украинский язык как иностранный, польский язык как иностранный, сравнительная дидактика иностранных языков.

Ситуація української мови після Революції Гідності змінюється в кращу сторону, однак «конкуренція двох мов» досі залишається актуальним питанням для мовної політики. Українська мова програє натомість в іншій площині – як іноземна мова. Варто хоча б нагадати, що українська та білоруська мови, це єдині слов'янські мови, котрі не мають визнаного міжнародного сертифікату мовної компетенції, котрий сертифікується ALTE (The Association of Language Testers in Europe). У 2014/2015 академічному році, викладаючи предмет «Українська та польська мова у порівняльному аспекті» в Центрі Польської Мови та Культури у Світі Ягеллонського університету, ми отримали коментарі від частини славістів з Німеччини, що українська мова цікава, але не практична, тому що після закінчення навчання її знання не можна підтвердити відповідним мовним сертифікатом (в порівнянні з російською, польською чи чеською). Одночасно говорячи про міць мови, мовознавці часто згадують кількість носіїв, для котрих ця мова є іноземною або другою.

Українське мовознавство починає роботу в цьому напрямку, у зв'язку з іноземними студентами, котрі або мають українське коріння, або їдуть на навчання до України. Але у цій роботі насувається дуже важливе питання: як саме зробите те, чого раніше в українській мові не було і хто створить таку програму? Це питання має дві відповіді, або це будуть робити філологи інших мов, спираючись на програми створенні для інших мов, або це зроблять самі українці, знову спираючись на досвід інших. Можлива, також, міксація складу дослідників, але звідки брати приклади. Українська мова не є глобальною, як англійська, котра ще і не має флексійної системи відмінків. Варто нагадати, що процес сертифікування мусить бути однаковим для кожної мови, що додатково робить цю проблему ще важчою.

Українські дослідники у пошуках оптимальних варіантів з великою надією споглядають на Польщу, вбачаючи у сертифікації сусідньої слов'янської мови певний взірець, котрий можна використати для себе. Така думка виникає при аналізі зацікавлення українських мовознавців Краківською Школою Глоттодидактики, котру створив Владислав Мьодунка в Ягеллонському університеті. Цього року у травні наш університет відвідають представники кафедри української мови Національного Університету «Києво-Могилянська Академія», а у листопаді головний реферат на конференції «Українська мова у світі», котру організовує Національний Університет «Львівська Політехніка» виголосить професор Мьодунка з Ягеллонського університету. Зацікавлення колег створенням польської системи є зрозумілим, тому ми вирішили представити розвиток сертифікаційної програми, котра може бути взірцем для української, яка тільки починає свій розвиток.

Ще на початку 80-тих років XX ст. в Кракові засновник місцевої Школи Глоттодидактики в Ягеллонському університеті говорив, що проблеми викладання польської як іноземної треба розглядати разом з проблемами навчання інших іноземних мов, дивлячись на спільні та відмінні компоненти і європейську специфіку цих проблем [8,47]. Варто нагадати, що тодішню Польщу від Західної Європи багато відрізняло, а віру у єдність мусив вже тоді мати Владислав Мьодунка. Варто

нагадати, що сам засновник у 1980 році приймає важке рішення і покидає філологічний факультет переходячи на роботу до позафакультетного Інституту Досліджень Польської Діаспори, де після повернення з навчання у Франції бажає втілити свою мрію – займатися польською мовою як іноземною. Однак найважливішим у змінах викладання польської мови як іноземної лінгвісти вважають саме 1978 рік, коли Владислав Мьодунка починає керувати навчанням іноземців польської мови в Ягеллонському університеті [3, с. 17]. Добираючи працівників до свого інституту Мьодунка приймає на той час досить непопулярне рішення, а саме на конкурсній основі прийняти на дослідницькі місця неофілологів, котрі закінчили навчання з викладання інших мов як іноземних, є носіями польської мови, а окрім цього знають ще дві іноземні. Неофілологи були більше обізнані з новими лінгвістичними дослідженнями, соціолінгвістики, психолінгвістики, прагмалінгвістики та теорії тексту, знали нові методики та техніки у викладанні іноземних мов [11, с. 36]. Шукаючи відповіді на питання кого і як вчити, потрібно шукати спільні паралелі між етнічними поляками за кордоном та іноземцями без польського походження – писав Мьодунка, розрізнення методики викладання на дві для кожної з груп частково не має великого сенсу, а часто на це не можуть бути дозволені навіть іноземні мови світового рівня [8, с. 67]. Запропонований професором шлях швидко викликав дискусію у інших наукових осередках, котрі одночасно з краківським проводили відповідні дослідження. В методиці викладання польської як іноземної панувало два підходи: згідно першого – польська мова є єдиним таким феноменом, і тому її викладання не можна взорувати на викладанні інших іноземних мов, а другий говорив, що польську потрібно викладати іноземцям саме як інші іноземні мови, при цьому треба розв'язати проблему флексійності, етнічності і тд. [9, с. 150]. Дивлячись на ці погляди з перспективи часу потрібно відверто сказати, що саме другий погляд авторства Мьодунки став ключовим і допоміг зробити все те, що вже було у стандартах викладання традиційних іноземних мов.

Поруч з опрацюванням методики викладання польської як іноземної в польському мовознавстві проводились дослідження над польською мовою у світі. З 1971 до 1990 в дослідженнях польської мови поза межами країни. Станіслав Дубіш пише про три університети, а саме Ягеллонський у Каркові, Варшавський та Університет Адама Міцкевича у Познані. У Краківському осередку цим питанням займався Інститут Полонійних досліджень, котрий очолював Владислав Мьодунка (координатор проекту досліджень в Польській Академії Наук), де було опрацьовано теоретичні та методичні підходи до викладання польської мови як другої та іноземної. Другим місцем досліджень в Ягеллонському університеті був Інститут Польської філології, де під керівництвом Софії Курцоваї велися дослідження над польською мовою в СРСР. [1, с. 8–9]. Таким чином, можна побачити, що Краківський осередок поєднував дослідження стану польської мови у світі з дослідженнями методики викладання польської як іноземної. Варто зазначити, що Софія Курцова в той самий час займається описом польсько-українського білінгвізму Львова та його околиць, що на той час було піонерською працею [5]. Одночасно у 1987 працівник кафедри Сучасної польської мови, яку тоді очолювала Курцова, Броніслава Лігара публікує працю присвячену білінгвізму польсько-французькому Зигмунта Красіцького [7].

У 1992 році публікуються перші програми викладання польської мови як іноземної, які разом об'єднують старання наукових працівників Ягеллонського університету під редакцією Мьодунки [10]. В першій частині Галина Згулкова (єдина дослідниця не з Кракова) представляє вимоги щодо лексичного знання мови на трьох рівнях, а саме головних (кількісних?) та порядкових числівників, назви частин світу, держав та їх мешканців. Владислав Мьодунка – граматично-синтактичний каталог польської для іноземців, а Вальдемар Мартинюк тематичний каталог та пропозицію системи сертифікації. У другій частині автори представляють чисельну характеристику частин та відмінків польської мови на підставі досліджень мови телебачення. Цим проектом керувала Софія Курцова. Співробітники Курцоваї, теперешні професори Ягеллонського університету, підготували мовознавче підґрунтя для створення даних програм, тоді ще на три мовні рівні. Варто нагадати, що після даної публікації частина авторів видали підручники для іноземців (Владислав Слівінський і Броніслава Лігара), а частина словники (Софія Курцова і Мірослав Скаржинський) котрі заповнили бракуючи? тоді матеріали на польському ринку. Варто звернути увагу, що після першої пропозиції сертифікаційних програм до реального впровадження сертифікації польської мови як іноземної на державному та європейському рівнях минуло майже 12 років, тому перед українською мовою як іноземною, якщо мовознавці будуть брати польську пропозицію за основу, ще дуже далека дорога.

Станіслав Дубіш влучно зауважує, що після 2004 року в дослідженнях польської мови у світі домінує проблематика дво- і багатомовності, мовної та комунікаційної компетенції, зв'язків між мовою та національною приналежністю її носіїв та мідь польської мови у світі [1, с. 14]. Усі ці дослідження є зібраними та опрацьованими в працях Владислава Мьодунки [13, с. 51–72; 14, с. 179–204; 15, с. 223–242; 16, с. 275–285; 17, с. 199–226], котрий після повернення з Бразилії публікує працю *Польсько-португальський білінгвізм у Бразилії. В сторону гуманітарної лінгвістики* [12], де разом з іншими дослідниками відкриває новий мовознавчий підхід, котрий швидко знаходить своїх послідовників у учнях професора.

Під кінець 2003 року свою діяльність розпочинає Державна Комісія з підтвердження знання польської мови як іноземної, котра починає сертифікування на трьох мовних рівнях B1, B2 і C2. Членами комісії є представники всіх наукових осередків, котрі викладають польську мову як іноземну. З впровадженням сертифікаційної програми змінюється і сама дидактика, адже з'являються нові підручники, котрі спрямовані на підготовку кандидатів до екзаменів, тобто наступає стандартизація, за допомогою якої вводиться нова ера у викладанні польської як іноземної. Одночасно, у зв'язку з вимогами екзамену здати кожну частину мінімум на 60% автори підручників починають створювати публікації спрямовані виключно на розвиток однієї мовної компетенції (говоріння, читання, письма і тд.), адже розвиток всіх компетенцій у іноземця є нерівномірним, як і у носія мови.

У 2004 році Ягеллонський університет створює Факультет Полоністики і професор Мьодунка повертається на свій факультет створюючи першу і до сьогоднішнього дня єдину в Польщі Кафедру Польської Мови як Іноземної та Центр Польської Мови та Культури у Світі. В цьому році вперше стартує магістерська програма *Викладання польської мови як іноземної*, де окрім студентів полоністів можуть вчитися випускники інших філологій, за умови, що протягом навчання здають академічну різницю. Якщо на початку 80-тих професор приймав на роботу молодих дидактиків інших іноземних мов, то вже кандидатські та докторські вони захищали з польської мови як іноземної. Під науковою опікою професора свої габілітації підготували і захистили Веслав Стефаньчик (2007), Пйотр Хорбатовський (2009), Пшемислав Турек (2010), Роберт Демський (2010), Анна Серетні (2011), Івона Яновська (2012), Ева Ліпінська (2013), Пшемислав Гембаль (2014) та Вальдемар Мартинюк (2014). Наукові досягнення кафедри виражаються між іншим у створенні таких публікацій як, *ABC методики викладання польської мови як іноземної* авторства Анни Серетні та Еви Ліпінської (2005) [18], викладання культури польської іноземцям Пшемислава Гембаля (2010) [2], численні підручники. Одночасно з методикою викладання постійно проводяться дослідження над польською діаспорою у світі та іноземцями без польського походження. Аспіранти професора аналізують екзаменаційні роботи на отримання сертифікату з польської мови як іноземної та стараються випрацювати шляхи викладання польської мови іноземцям з окремих країн на окремих рівнях. Молоді фахівці зацікавилися

викладання польської мови як другої для дітей іноземців, котрі живуть у Польщі. Даній тематиці в останніх роках починають приділяти все більше уваги [6, с. 61–70; 19, с. 112–117]. Пріоритетними завданнями на сьогоднішній день Кафедра Польської Мови як Іноземної вважає такі напрямки:

- навчання окремих частин мови (лексика, граматики, фразеології),
- навчання окремих мовних компетенцій (розуміння зі слуху, розуміння написаного тексту, писання),
- викладання польської культури як іноземної,
- опрацювання та використання методів та підходів викладання іноземних мов (комунікаційний та заданевий підхід),
- викладання польської мови за допомогою комп'ютерних програм (англ. CALL),
- вивчення зацікавлення іноземців у вивченні польської мови,
- навчання вчителів польської мови як іноземної,
- багатомовність та двомовність польсько-іноземна (індивідуальна та групова) в різних країнах світу (Бразилія, Австралія, Австрія, Аргентина, США, Франція, Україна, Близький Схід та інші),
- польсько-іноземні мовні контакти (польсько-французькі, польсько-арабські та інші),
- викладання польської мови у різних країнах світу (США, Великобританія, Австралія),
- створення порівняльної глоттодидактики.

У 2011 році учні професора Мьодунки створюють якісно нові програми навчання [4], де розписують всі спірні питання, котрі до того виникали навіть у сертифікаційних екзаменах і на яких від цього часу перевіряють свої екзамени. Варто звернути увагу, що від тепер лектори польської як іноземної у всьому світі мають вичерпну інформацію на тему того, що вимагають на кожному рівні, що дає більше зрозуміння мовних рівнів самих учнів та вчителів.

Українська мова як іноземна, на нашу думку, має перспективи розвитку, однак кожний науковий осередок дивиться на цю проблему по-своєму. Безумовно окрім методики та допомоги філологів інших мов, потрібно проводити дослідження двомовності українсько-іноземної саме з пункту пошуку важких місць для груп студентів. Українська мова як іноземна вже має окремі підручники різної якості, однак досі немає чітких програм та сертифікатів, що в практиці дозволяє викладати що хочеш і на якому рівні хочеш. Такий хаос не може тривати довго.

Створення відповідної комісії та початок дискусії на міжуніверситетському рівні одночасно з проведенням досліджень кожним науковим осередком повинен створити конкуренцію, а отже якість відповідних підручників, методик та стандартів. Одночасно варто пам'ятати і про нові кадри, тобто студентів-філологів підготованих до викладання української саме як іноземної.

Підсумовуючи дану публікацію варто звернути увагу, що сертифікат вирішить і внутрішні проблеми України, пов'язані з мовним питанням. В Польщі, щоб отримати громадянство потрібно здати екзамен на рівні B1, однак ця практика з'явилася лише після декількох років успішного існування сертифікатів. До цього треба йти і українським мовознавцям, спочатку був сертифікат, а вже потім його використання як знаряддя мовної політики.

Література:

1. Dubisz S., 2015, «Dwadzieścia lat później» – język polski poza granicami kraju – historia badań i ich perspektywy, «Poradnik Językowy» nr 8, s. 5–18.
2. Gębal P., 2010, Dydaktyka kultury polskiej w kształceniu językowym cudzoziemców. Podejście porównawcze, Kraków.
3. Gębal P., 2015, Profesor Władysław T. Miodunka – twórca krakowskiej szkoły glottodydaktyki porównawczej, «LingVaria» 2011, VI, nr 2, s. 15–26.
4. Janowska I., Lipińska E., Rabiej A., Seretny A., Turek P., 2011, Programy nauczania języka polskiego jako obcego. Poziomy A1-C2, Kraków.
5. Kurzowa Z., 1985, Polszczyzna Lwowa i Kresów Południowo-Wschodnich do 1939 roku, Kraków
6. Levchuk P., 2015, Dziecko cudzoziemskie w polskiej szkole. Studium przypadku dziecka z Ukrainy, [w:] Roter-Bourkane A., Kwiatkowska A., (red.), Język polski jako obcy. Horyzonty nauczania, Poznań, s. 61-70.
7. Ligara B., Galicyzmy leksykalne w listach Zygmunta Krasieńskiego na tle wpływów francuskich w polszczyźnie XIX wieku : (studium bilingwizmu polsko-francuskiego), Kraków.
8. Miodunka W., 1980, Język polski a współczesne metody nauczania języków obcych, [w:] J. Lewandowski (red.), Metodyka nauczania języka polskiego jako obcego, Warszawa.
9. Miodunka W., 1991 (rec.), Jan Lewandowski. Nauczanie języka polskiego cudzoziemców w Polsce. Monografia glottodydaktyczna, «Przegląd Polonijny» z. 4, s. 148–152
10. Miodunka W., 1992, (red.) Język polski jako obcy: programy nauczania na tle badań współczesnej polszczyzny. Kraków.
11. Miodunka W., 1999, Od Studium Języka Polskiego do Zakładu Językoznawstwa Stosowanego. 20 lat kształcenia cudzoziemców w Instytucie Polonijnym UJ, [w:] W. Miodunka, J. Rokicki (red.), Oswajanie chrząszcza w trzcinie, czyli o kształceniu cudzoziemców w Instytucie Polonijnym Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków, s. 34–48.
12. Miodunka W., 2003, Bilingwizm polsko-portugalski w Brazylii. W stronę lingwistyki humanistycznej, Kraków.
13. Miodunka W., 2010, Dwujęzyczność, walencja kulturowa i tożsamość (e)migracji polskiej w świecie «Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego», LXVI, s. 51–72.
14. Miodunka W., 2011, Między etniczno-genealogicznym a kulturowym rozumieniem narodu. O potrzebie historyczno-językowych badań polszczyzny jako języka obcego i drugiego, «LingVaria», VI, nr 1, s. 179–204.
15. Miodunka W., 2012, Programy nauczania języka polskiego jako obcego w rzeczywistości europejskiej, «LingVaria», VII, nr 1, s. 223–242.
16. Miodunka W., 2013, O definiowaniu języków ojczystego i obcego oraz o «terminologicznym chaosie» w glottodydaktyce – polemicznie, «LingVaria», VIII, nr 2, s. 275–285.
17. Miodunka W., 2014, Dwujęzyczność polsko-obca w Polsce i poza jej granicami. Rozwój i perspektywy badań, «LingVaria», IX, nr 1, s. 199–226.
18. Seretny A., Lipińska E., 2005, ABC metodyki nauczania języka polskiego jako obcego, Kraków.
19. Szybura A., 2016, Nauczanie języka polskiego dzieci imigrantów, migrantów i reemigrantów, «Języki obce w szkole», nr 1, s. 112–117.